CENTRALNA
KOMISJA
EGZAMINACYJNA

Rodzaj dokumentu:	**Zasady oceniania rozwiązań zadań**
Egzamin:	**Egzamin maturalny**
Przedmiot:	**Język polski**
Poziom:	**Poziom rozszerzony**
Formy arkusza:	MPOP-R0-100, MPOP-R0-200, MPOP-R0-300, MPOP-R0-400, MPOP-R0-700
Termin egzaminu:	14 czerwca 2024 r.
Data publikacji dokumentu:	28 czerwca 2024 r.

Ogólne zasady oceniania wypracowania

1. Zdający może zrealizować temat w wybranej przez siebie formie wypowiedzi, np.: rozprawka, szkic krytyczny, przemówienie, list otwarty, artykuł, esej, pod warunkiem że będzie to **wypowiedź argumentacyjna**.
2. Do pełnej realizacji polecenia wystarczy przywołanie dwóch argumentów.
3. Przywołanie utworu literackiego w formie streszczenia nie stanowi argumentu.
4. W wypracowaniu **nie jest wymagane** omawianie utworów literackich ani w porządku chronologicznym, ani w porządku przedstawionym w temacie, tj. lektura obowiązkowa, inne utwory literackie, kontekst. Zdający powinien zrealizować temat zgodnie z przyjętą przez siebie koncepcją.
5. Funkcjonalność wykorzystania w wypracowaniu utworu literackiego nie oznacza konieczności omówienia przez zdającego wszystkich elementów fabuły, sensów utworu istotnych (z punktu widzenia egzaminatora) ze względu na zagadnienie sformułowane w temacie. Zadaniem egzaminatora jest ocena stworzonej przez zdającego pracy pisemnej. Egzaminator nie może kierować się własnym wyobrażeniem, jak inaczej/lepiej można by taką pracę napisać. **W ocenie należy uwzględnić to, co w pracy jest, a nie to, co – zdaniem egzaminatora – mogłoby/powinno w niej być.**
6. Jeżeli zdający przywoła w wypracowaniu lekturę obowiązkową jako kontekst i popełni błąd kardynalny, to praca zostanie oceniona na 0 punktów.
7. Jeżeli wypowiedź jest w całości nieczytelna (w rozumieniu czytelności zapisu), egzaminator oceni ją na 0 punktów.
8. Jeżeli wypowiedź nie zawiera w ogóle rozwinięcia (np. zdający napisał tylko wstęp), egzaminator przyzna 0 punktów w każdym kryterium.
9. Jeżeli wypowiedź zawiera mniej niż 500 wyrazów, jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnienie formalnych warunków polecenia* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach egzaminator przyzna 0 punktów.
10. Jeżeli wypowiedź jest napisana niesamodzielnie, np. zawiera fragmenty odtworzone z podręcznika lub innego źródła, w tym internetowego, lub jest przepisana od innego zdającego, wówczas egzamin z języka polskiego, w przypadku takiego zdającego, zostanie unieważniony.
11. Zabronione jest pisanie wypowiedzi obraźliwych, wulgarnych lub propagujących postępowanie niezgodne z prawem. W przypadku takich wypowiedzi zostanie podjęta indywidualna decyzja dotycząca danej pracy, np. nie zostaną przyznane punkty za styl i język lub cała wypowiedź nie będzie podlegała ocenie.

Utwory literackie, w tym lektury

1. Za utwór literacki w wypracowaniu **nie uznaje się**: komiksu, powieści obrazkowej, mangi, scenariusza filmowego, gry komputerowej. Te teksty kultury mogą zostać wykorzystane w wypracowaniu jako kontekst.
2. Ani jako utworów literackich, ani jako kontekstu nie traktuje się utworów literackich i tekstów piosenek obcojęzycznych, które nie zostały przetłumaczone na język polski.
3. Za lekturę obowiązkową uznaje się odwołanie przez zdającego do każdej księgi biblijnej. Biblia jest utworem literackim, którego znajomość nie obowiązuje w całości, dlatego żaden błąd rzeczowy w odniesieniu do Biblii nie jest błędem kardynalnym.

4. Zbiory mitów inne niż *Mitologia* Jana Parandowskiego nie są uznawane za lekturę obowiązkową – mogą stanowić np. kontekst.
5. Poprawność przypisania przez zdającego utworu literackiego do epoki literackiej / okresu literackiego egzaminator oceni zgodnie z periodyzacją literatury określoną w wymaganiach egzaminacyjnych, tj.: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.
6. Każdy utwór literacki należący do literatury powszechnej przypisuje się do epoki literackiej / okresu literackiego zgodnie z ramami czasowymi przyjętymi w historii literatury polskiej.

Język, ortografia i interpunkcja

1. Wszystkie wyrazy napisane przez zdającego składają się na sumę wyrazów w wypracowaniu. Jeżeli zdający napisze rozdzielnie wyraz, który powinien napisać łącznie, to liczymy go jako dwa wyrazy. Liczbę wyrażoną cyframi traktujemy jako jeden wyraz.
2. Jeżeli zdający nadaje tytuły lub śródtytuły pracy lub jej poszczególnym częściom, to bierze się je pod uwagę przy ocenie pracy, np. przy ocenie spójności. Tytuły i śródtytuły wlicza się do ogólnej liczby wyrazów.
3. Nie są błędami językowymi powtórzenia wyrazów pojawiających się w temacie, np.: *aluzja literacka, rola, pokolenie literackie, głos pokolenia, utwór literacki*.
4. Poprawne są różne wersje pisowni następujących tytułów utworów literackich:
   - „**Rozmowa M**istrza Polikarpa ze Śmiercią” albo „**Rozmowa m**istrza Polikarpa ze Śmiercią”, albo „**Dialog M**istrza Polikarpa ze Śmiercią”, albo „**Dialog m**istrza Polikarpa ze Śmiercią”
   - „Boska **K**omedia” albo „Boska **k**omedia”
   - „Nie-Boska **K**omedia” albo „Nie-Boska **k**omedia”
   - „Mała **A**pokalipsa” albo „Mała **a**pokalipsa”.
   - „Rozdzi**ó**bią nas kruki, wrony…” albo „Rozdzi**o**bią nas kruki, wrony…”
   - „Inny świat” albo „Inny **Ś**wiat”
   - „Rok 1984” albo „1984”
   - „Górą „Edek” ” albo „Górą Edek”.

   Zdający musi jednak konsekwentnie stosować w wypracowaniu wybraną wersję zapisywania danego tytułu.
5. Jeżeli zdający nie stosuje w wypracowaniu cudzysłowu w zapisie tytułów utworów literackich, to pominięcie cudzysłowu traktuje się jako błąd interpunkcyjny. Jeżeli zdający w swojej pracy konsekwentnie stosuje błędną interpunkcję w zapisie tytułu tego samego utworu literackiego, to egzaminator policzy ten błąd tylko raz.

Wymagania egzaminacyjne 2024[1]	
Wymaganie ogólne	**Wymaganie szczegółowe**
I. Kształcenie literackie i kulturowe. 5. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii. 7. Kształcenie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji. 8. Kształcenie umiejętności świadomego odbioru utworów literackich i tekstów kultury na różnych poziomach: dosłownym, metaforycznym, symbolicznym, aksjologicznym.	I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Czytanie utworów literackich. Zdający: 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.; 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową); 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne […]; wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe; 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego; 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter; 7) rozumie pojęcie groteski, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter; 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe; 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji; 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

[1] Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 czerwca 2022 r. w sprawie wymagań egzaminacyjnych dla egzaminu maturalnego przeprowadzanego w roku szkolnym 2022/2023 i 2023/2024 (Dz.U. 2022 poz. 1246).

	12) w interpretacji utworów literackich odwołuje się do tekstów poznanych w szkole podstawowej, w tym: bajek Ignacego Krasickiego, *Dziadów* cz. II oraz *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza, *Balladyny* Juliusza Słowackiego; 13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne; 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej; 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny; 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości. Poziom rozszerzony 1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej; 2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych; 3) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych oraz odczytuje ich funkcje; 4) rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok; 6) rozpoznaje w utworach literackich konwencje: baśniową, oniryczną, turpistyczną, nadrealistyczną, postmodernistyczną; 7) określa przemiany konwencji i ich przenikanie się w utworach literackich […];

	11) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów; 12) rozumie i określa związek wartości poznawczych, etycznych i estetycznych w utworach literackich. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający: 5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki; 6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki. Poziom rozszerzony 3) rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej; 4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty; 6) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach 7) zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu do współczesności.
II. Kształcenie językowe. 2. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, stosowne wykorzystanie języka w różnych sytuacjach komunikacyjnych. 3. Funkcjonalne wykorzystywanie wiedzy o języku w odczytaniu sensów zawartych w strukturze głębokiej tekstów literackich [...]. 4. Świadome wykorzystanie działań językowych w formowaniu odpowiedzialności za własne zachowania językowe. 5. […] doskonalenie umiejętności posługiwania się poprawną polszczyzną.	II. Kształcenie językowe. 1. Gramatyka języka polskiego. Zdający: 1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w […] tworzeniu własnych wypowiedzi; 2) rozumie zróżnicowanie składniowe zdań wielokrotnie złożonych, […] i wykorzystuje je w budowie wypowiedzi o różnym charakterze; 3) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych […]; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi; 4) rozumie rolę szyku wyrazów w zdaniu […]. 2. Zróżnicowanie języka. Zdający: 2) rozróżnia style funkcjonalne polszczyzny oraz rozumie zasady ich stosowania. Poziom rozszerzony 3) rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny (dzieła literackiego, autora)

	oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki) i wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego; 4) określa rolę języka jako narzędzia wartościowania w tekstach literackich. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający: 2) rozpoznaje zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi ([…] paradoksy), dba o jasność i precyzję komunikatu; 3) posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej; 5) stosuje zasady etyki wypowiedzi […]; 7) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach […] pisemnych odpowiednie do sytuacji. Poziom rozszerzony 3) określa rolę języka w budowaniu obrazu świata. 4. Ortografia i interpunkcja. Zdający: 1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji […]; 2) wykorzystuje składniowo-znaczeniowy charakter interpunkcji do uwypuklenia sensów redagowanego przez siebie tekstu. Poziom rozszerzony […] stosuje podstawowe zasady pisowni polskiej […] w zachowaniu poprawności zapisu wypowiedzi.
III. Tworzenie wypowiedzi. 1. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji [...]. 2. Wykorzystanie kompetencji językowych i komunikacyjnych w wypowiedziach […] pisemnych. 3. Kształcenie umiejętności formułowania i uzasadniania sądów na temat dzieł literackich oraz innych tekstów kultury. 4. Doskonalenie umiejętności retorycznych, w szczególności zasad tworzenia wypowiedzi spójnych, logicznych oraz	III. Tworzenie wypowiedzi. 1. Elementy retoryki. Zdający: 1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi […] pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych; 3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa); 6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach.

stosowania kompozycji odpowiedniej dla danej formy gatunkowej. 5. Rozwijanie umiejętności tworzenia tekstów o wyższym stopniu złożoności.	Poziom rozszerzony 2) stosuje różne typy dowodzenia w wypowiedzi (indukcyjne, dedukcyjne, sylogizmy). 2. […] Pisanie. Zdający: 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie; 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki; 4) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym; 7) stosuje retoryczne zasady kompozycyjne w tworzeniu własnego tekstu […]; 8) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów; 9) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe; 10) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.
IV. Samokształcenie. 1. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł informacji […]. 3. Umacnianie postawy poszanowania dla cudzej własności intelektualnej.	IV. Samokształcenie. Zdający: 1) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach.

Wybierz **jeden** z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W pracy rozważ **problem** podany w temacie.
- W rozważaniach przedstaw **argumenty**, odwołując się do **utworów literackich** wskazanych w temacie oraz do wybranego **kontekstu** (np. historycznoliterackiego, literackiego, biograficznego, kulturowego, mitologicznego, biblijnego, religijnego, historycznego, filozoficznego, egzystencjalnego, politycznego, społecznego).
- W wypracowaniu odwołaj się zarówno do problematyki utworów, jak i do sposobów przedstawienia danego problemu w utworze.
- Jednym z utworów literackich musi być **lektura obowiązkowa**. Jeżeli w temacie wskazano tytuł lektury obowiązkowej, to odwołaj się do tej lektury. Jeżeli w temacie nie wskazano tytułu lektury obowiązkowej, to wybierz ją spośród lektur wymienionych na stronach 3 i 4 tego arkusza egzaminacyjnego.
- Utwory literackie przywołane w wypracowaniu muszą reprezentować **co najmniej dwie epoki literackie**.
- W wypracowaniu przedstaw **swoje zdanie** i je **uzasadnij**.
- Twoja praca powinna liczyć co najmniej **500 wyrazów**.

Temat 1.

Aluzja literacka i jej rola w utworze literackim.

W pracy odwołaj się do:

- **lektury obowiązkowej – wybranej spośród lektur wymienionych na stronach 3 i 4 tego arkusza egzaminacyjnego**
- **innych utworów literackich z dwóch różnych epok**
- **wybranego kontekstu.**

Uszczegółowienia zasad oceniania dotyczące tematu 1.

1. **Wypracowanie** przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli praca zdającego zawiera:
   a) fragmenty odnoszące się do problemu aluzji literackiej bez określania, jaką rolę odgrywa ona w utworze literackim
   ORAZ
   b) odwołania do utworów literackich, w tym lektury obowiązkowej, reprezentujących co najmniej dwie różne epoki.
2. **Utwór literacki** uznaje się za wykorzystany w pełni funkcjonalnie, jeżeli zdający w argumentacji:
   a) omówił aluzję literacką w danym utworze literackim
   ORAZ
   b) określił rolę aluzji literackiej w tym utworze
   ORAZ
   c) odwołał się do elementów struktury dzieła i problematyki utworu.

Temat 2.

Głos pokolenia literackiego i różne sposoby wyrażania tego głosu w utworach literackich.

W pracy odwołaj się do:

- **lektury obowiązkowej – wybranej spośród lektur wymienionych na stronach 3 i 4 tego arkusza egzaminacyjnego**
- **innych utworów literackich z dwóch różnych epok**
- **wybranego kontekstu.**

Uszczegółowienia zasad oceniania dotyczące tematu 2.

1. **Wypracowanie** przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli praca zdającego zawiera:
   a) fragmenty odnoszące się do problemu głosu pokolenia literackiego
   ORAZ
   b) odwołania do utworów literackich, w tym lektury obowiązkowej, reprezentujących co najmniej dwie różne epoki.
2. **Utwór literacki** uznaje się za wykorzystany w pełni funkcjonalnie, jeżeli zdający w argumentacji:
   a) przedstawił głos pokolenia literackiego
   ORAZ
   b) omówił sposób wyrażania tego głosu w danym utworze literackim
   ORAZ
   c) odwołał się do elementów struktury dzieła i problematyki utworu.
3. Zgodnie z poleceniem zdający powinien w pracy omówić różne sposoby wyrażania głosu pokolenia literackiego w utworach literackich. Jeżeli w całej pracy omawia tylko jeden sposób wyrażania głosu pokolenia literackiego wówczas:
   a) dwa z trzech omówionych utworów literackich można uznać za wykorzystane w pełni funkcjonalnie, a trzeci utwór – co najwyżej częściowo funkcjonalnie.
   b) jeden z dwóch omówionych utworów literackich można uznać za wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi utwór – co najwyżej częściowo funkcjonalnie.

Uwagi.

1) Głos pokolenia literackiego to np. poglądy, postulaty, ideały artystyczne, koncepcje estetyczne, programy literackie.
2) Zdający może przedstawić głos pokolenia literackiego zarówno na przykładzie utworów literackich, w tym esejów, o charakterze manifestu programowego, jak i na przykładzie utworów literackich reprezentatywnych dla danego czasu, epoki, okresu literackiego.
3) Zdający może w pracy napisać o jednym pokoleniu literackim albo o różnych pokoleniach literackich.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (maksymalnie 1 punkt)

• W wypracowaniu nie występuje błąd kardynalny. ORAZ • W wypracowaniu jest odwołanie do utworów literackich reprezentujących dwie epoki literackie, w tym do lektury obowiązkowej z listy lektur zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym. ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu. ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną.	**1 pkt**
• Wypracowanie nie spełnia któregokolwiek z warunków określonych w kategorii „1 pkt”. ALBO • Wypowiedź jest napisana w formie planu albo w punktach.	**0 pkt**

Uwaga.
Jeżeli w kryterium *Spełnienie formalnych warunków polecenia* przyznano 0 pkt, we wszystkich pozostałych kryteriach przyznaje się 0 pkt.

2. Kompetencje literackie i kulturowe (maksymalnie 16 punktów)

Funkcjonalność wykorzystania utworów wskazanych w poleceniu (lektury obowiązkowej i innych utworów)	**Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi**	**Liczba punktów**	**Błędy rzeczowe**
Trzy utwory wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	• Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	**16 pkt**	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLiK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	• Zadowalająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	**15 pkt**	
	• Zadowalająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	**14 pkt**	
	• Powierzchowna argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	**13 pkt**	
Dwa utwory wykorzystane w pełni funkcjonalnie, a trzeci – częściowo funkcjonalnie.	• Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	**12 pkt**	
	• Zadowalająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	**11 pkt**	
	• Zadowalająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	**10 pkt**	
	• Powierzchowna argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	**9 pkt**	

• Dwa – w pełni funkcjonalnie, trzeci – niefunkcjonalnie albo brak. ALBO • Jeden – w pełni funkcjonalnie, a dwa – częściowo funkcjonalnie.	• Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	**8 pkt**	
	• Zadowalająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	**7 pkt**	
	• Zadowalająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	**6 pkt**	
	• Powierzchowna argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	**5 pkt**	
• Jeden – w pełni funkcjonalnie, drugi – częściowo funkcjonalnie, trzeci – niefunkcjonalnie albo brak. ALBO • Jeden – w pełni funkcjonalnie, drugi – niefunkcjonalnie, trzeci – niefunkcjonalnie albo brak. ALBO • Trzy utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie. ALBO • Dwa – częściowo funkcjonalnie, a trzeci – niefunkcjonalnie albo brak.	• Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	**4 pkt**	
	• Zadowalająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	**3 pkt**	
	• Zadowalająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	**2 pkt**	
	• Powierzchowna argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	**1 pkt**	
• Jeden utwór – częściowo funkcjonalnie, drugi – niefunkcjonalnie, trzeci – niefunkcjonalnie albo brak. • Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		**0 pkt**	

Uwaga.
Jeżeli **<u>ostateczna liczba punktów</u>** przyznana w kryterium *Kompetencje literackie i kulturowe*, tj. liczba punktów <u>po odjęciu punktów za błędy rzeczowe</u> (jeżeli wystąpiły w pracy), wynosi 0 pkt, wówczas w pozostałych kryteriach (*Kompozycja wypowiedzi* oraz *Język wypowiedzi*) przyznaje się 0 pkt.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność i styl (maksymalnie 7 punktów)

3a. Struktura wypowiedzi

Uporządkowanie elementów treściowych wypowiedzi	**Podział wypowiedzi**	**Liczba punktów**	
Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy są zorganizowane problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	**3 pkt**	**A**
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	**2 pkt**	**B**
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	**1 pkt**	**C**
• W pracy podjęta jest próba organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo. • Elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym. • Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym, np. wg kolejno omawianych tekstów literackich.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	**2 pkt**	**D**
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	**1 pkt**	**E**
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	**0 pkt**	**F**
Elementy treściowe wypowiedzi niezorganizowane; wypowiedź stanowi zbiór w znacznej mierze niezależnych elementów.		**0 pkt**	**G**

3b. Spójność wypowiedzi

Wypowiedź jest w całości spójna lub występują w niej nie więcej niż 2 zaburzenia w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	**3 pkt**
W wypowiedzi występuje 3–5 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	**2 pkt**
• W wypowiedzi występuje 6–8 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. LUB • Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ALBO z zakończeniem pracy. ALBO • Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ALBO częścią zasadniczą pracy.	**1 pkt**
• W wypowiedzi występuje 9 lub więcej zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. LUB • Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ORAZ z zakończeniem pracy. ALBO • Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ORAZ częścią zasadniczą pracy.	**0 pkt**

3c. Styl wypowiedzi

Styl w całości lub w przeważającej części stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej (jednorodny albo funkcjonalnie niejednorodny).	**1 pkt**
Wypracowanie nie spełnia warunków określonych w kategorii „1 pkt”.	**0 pkt**

4. Język wypowiedzi (maksymalnie 11 punktów)

4a. Zakres i poprawność środków językowych

	Poprawność środków / Zakres środków	Nie więcej niż **3** błędy jęz.	**4–5** błędów jęz.	**6–7** błędów jęz.	**8–9** błędów jęz.	**10–11** błędów jęz.	**12–14** błędów jęz.	**15–17** błędów jęz.	**18** lub więcej błędów jęz.
		A	B	C	D	E	F	G	H
1.	Szeroki zakres środków językowych, tzn. • zróżnicowana składnia, • zróżnicowana leksyka, w tym np. bogata frazeologia, precyzyjne słownictwo, umożliwiających pełną i swobodną realizację tematu.	**7 pkt**	**6 pkt**	**5 pkt**	**4 pkt**	**3 pkt**	**2 pkt**	**1 pkt**	**0 pkt**
2.	Zadowalający zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka stosowne / odpowiednie do realizacji tematu.	**6 pkt**	**5 pkt**	**4 pkt**	**3 pkt**	**2 pkt**	**1 pkt**	**0 pkt**	**0 pkt**
3.	Wąski zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka proste / ograniczone, utrudniające realizację tematu.	**5 pkt**	**4 pkt**	**3 pkt**	**2 pkt**	**1 pkt**	**0 pkt**	**0 pkt**	**0 pkt**

Przykładowo: za wypowiedź, w której zakres środków językowych wykorzystanych przez zdającego jest zadowalający i w której znajdują się 4 błędy językowe, egzaminator przyzna 5 pkt w tym kryterium.

4b. Poprawność ortograficzna

Praca jest **bezbłędna.** *W przypadku zdających ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją, dysortografią, dysgrafią):* Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 4 błędy ortograficzne.	**2 pkt**
Praca zawiera **1–2 błędy ortograficzne**. *W przypadku zdających ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją, dysortografią, dysgrafią):* Praca zawiera nie więcej niż 5–6 błędów ortograficznych.	**1 pkt**
Praca zawiera **3 lub więcej błędów ortograficznych**. *W przypadku zdających ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją, dysortografią, dysgrafią):* Praca zawiera 7 lub więcej błędów ortograficznych.	**0 pkt**

4c. Poprawność interpunkcyjna

Praca jest **bezbłędna** albo zawiera nie więcej niż **5 błędów interpunkcyjnych**. *W przypadku zdających ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją, dysortografią, dysgrafią):* Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 10 błędów interpunkcyjnych.	**2 pkt**
Praca zawiera **6–10 błędów interpunkcyjnych**. *W przypadku zdających ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją, dysortografią, dysgrafią):* Praca zawiera 11–20 błędów interpunkcyjnych.	**1 pkt**
Praca zawiera **11 lub więcej błędów interpunkcyjnych**. *W przypadku zdających ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją, dysortografią, dysgrafią):* Praca zawiera 21 lub więcej błędów interpunkcyjnych.	**0 pkt**

Informacje o błędach uznawanych za ortograficzne w pracach zdających ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją, dysortografią, dysgrafią)

1. W ocenie poprawności ortograficznej wypracowania egzaminator będzie uwzględniał następujące błędy (tzn. liczył je jako błędy ortograficzne):
   - **błędy w zapisie wyrazów z *u – ó, ż – rz, h – ch***
   - **łamanie zasady pisania wielką literą na początku zdania.**

2. W ocenie poprawności ortograficznej wypracowania egzaminator nie będzie uwzględniał innych niż wymienione w pkt 1. błędów w zapisie (tzn. nie będzie liczył ich jako błędy ortograficzne), w tym:
   - **dodawania, opuszczania, przestawiania liter, sylab lub całych wyrazów**
   - **mylenia liter**
   - – o podobnym kształcie (*a – o*, *l – ł – t*, *n – r*, *m – n*, *u – w*, *e – ę*, *a – ą*, *i – j*, *u – y*)
   - – dużych i małych (z wyjątkiem początku zdania)
   - – odpowiedników głosek zbliżonych fonetycznie (*b – p*, *d – t*, *w – f*, *g – k*, *dz – c*, *sz – s*, *i – y*, *ę – em – en*, *ą – om– on*, *ś – ź*, *ć – dź*)
   - – różniących się w położeniu w stosunku do osi pionowej (*p – b*, *d – b*) lub poziomej (*m – w*, *n – u*, *b – p*, *d – g*, *p – g*)
   - **ominięcia drobnych elementów graficznych, w tym**
   - – oznaczania miękkości nad literami
   - – kropek (*dż*, *ż*, *i*, *j*)
   - – „ogonków” przy literach *ą* lub *ę* i kreski (wężyka) przy literach *ó*, *t* lub *ł*
   - **błędów dotyczących podziału wyrazu**
   - **utraty dźwięczności** (*kóska* **zamiast** *kózka*, *proźba* **zamiast** *prośba*)
   - **błędów wynikających ze schematycznego stosowania zasad ortografii**, np. *startóje* bo *startować*
   - **mylenia przedrostków z przyimkami**, np.: *pode szły*; błędnego zapisywania przyimków z rzeczownikami i przysłówkami, np.: *wklasie, zachwilę, napewno*
   - **niewłaściwego zapisu spółgłosek miękkich**, np.: *rosinie* zamiast *rośnie*, *skosiny* zamiast *skośny*.

Wyrazy z błędami, których nie uwzględnia się w ocenie poprawności ortograficznej, egzaminator podkreśli w wypracowaniu, a na marginesie oznaczenia tych błędów otoczy kółkiem np. ort albo o

INSTRUKCJA OZNACZANIA BŁĘDÓW W WYPRACOWANIACH

Błędy oznaczane na lewym marginesie		
Rodzaj błędu	**Sposób oznaczenia błędu w wypracowaniu**	**Sposób oznaczenia błędu na marginesie**
rzeczowe	podkreślenie prostą linią fragmentu zawierającego błąd albo zaznaczenie tego fragmentu pionową linią	rzecz ALBO rz
w spójności	zaznaczenie symbolem ‿ zaburzenia w spójności między zdaniami zaznaczenie symbolem [zaburzenia w spójności między akapitami	sp
usterki w podziale tekstu w zakresie struktury akapitów	zaznaczenie symbolem]	str

Błędy oznaczane na prawym marginesie		
Rodzaj błędu	**Sposób oznaczenia błędu w wypracowaniu**	**Sposób oznaczenia błędu na marginesie**
językowe	podkreślenie prostą linią wyrazu użytego błędnie lub niepoprawnego sformułowania	jęz ALBO j
ortograficzne	podkreślenie prostą linią wyrazu z błędem	ort ALBO o
interpunkcyjne	zaznaczenie brakującego znaku interpunkcyjnego symbolem √ zaznaczenie zbędnego znaku interpunkcyjnego symbolem x	int ALBO i

Uwagi.

1) Jeżeli zdający popełnia dokładnie ten sam błąd ortograficzny lub językowy, to na marginesie oznaczenie tego błędu należy otoczyć kółkiem, np. ort lub o

2) Należy konsekwentnie stosować **jeden wybrany sposób** oznaczania błędów na marginesie.

INSTRUKCJA LICZENIA BŁĘDÓW W WYPRACOWANIACH

1. Powtórzony dokładnie ten sam błąd ortograficzny lub językowy liczy się jako jeden błąd.
2. Egzaminator w wypracowaniu i na marginesie **musi oznaczyć wszystkie** błędy rzeczowe, błędy w spójności wypowiedzi, językowe, ortograficzne i interpunkcyjne.
3. W tabelach dla egzaminatora pod wypracowaniem egzaminator zapisuje liczbę popełnionych błędów zgodnie z poniższymi zasadami:
   a) błędy **rzeczowe** – w tabeli dla egzaminatora do kryterium 2. (KLiK) w polu *Liczba błędów rzeczowych* egzaminator wpisuje liczbę błędów, tj. od 0 do 16; jeżeli zdający popełnił w pracy więcej niż 16 błędów rzeczowych, egzaminator w tabeli wpisuje „16+”
   b) błędy **w spójności wypowiedzi** – w tabeli dla egzaminatora do kryterium 3b w polu *Liczba błędów w spójności* egzaminator wpisuje liczbę błędów, tj. od 0 do 9; jeżeli zdający popełnił w pracy więcej niż 9 błędów w spójności, egzaminator w tabeli wpisuje „9+”
   c) błędy **językowe** – w tabeli dla egzaminatora do kryterium 4a w polu *Liczba błędów językowych* egzaminator wpisuje liczbę błędów, tj. od 0 do 18; jeżeli zdający popełnił w pracy więcej niż 18 błędów językowych, egzaminator w tabeli wpisuje „18+”
   d) błędy **ortograficzne** – w tabeli dla egzaminatora do kryterium 4b w polu *Liczba błędów ortograficznych* egzaminator wpisuje liczbę błędów, tj. od 0 do 3; jeżeli zdający popełnił w pracy więcej niż 3 błędy ortograficzne, egzaminator w tabeli wpisuje „3+”
   e) błędy **interpunkcyjne** – w tabeli dla egzaminatora do kryterium 4c w polu *Liczba błędów interpunkcyjnych* egzaminator wpisuje liczbę błędów, tj. od 0 do 11; jeżeli zdający popełnił w pracy więcej niż 11 błędów interpunkcyjnych, egzaminator w tabeli wpisuje „11+”.

Uwagi dotyczące liczenia błędów ortograficznych i interpunkcyjnych w wypracowaniach zdających ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją, dysortografią, dysgrafią)

1) Błędy **ortograficzne** – w tabeli dla egzaminatora do kryterium 4b w polu *Liczba błędów ortograficznych* egzaminator wpisuje liczbę błędów, tj. od 0 do 7; jeżeli zdający popełnił w pracy więcej niż 7 błędów ortograficznych, egzaminator w tabeli wpisuje „7+”.
2) Błędy **interpunkcyjne** – w tabeli dla egzaminatora do kryterium 4c w polu *Liczba błędów interpunkcyjnych* egzaminator wpisuje liczbę błędów, tj. od 0 do 21; jeżeli zdający popełnił w pracy więcej niż 21 błędów interpunkcyjnych, egzaminator w tabeli wpisuje „21+”.

WYJAŚNIENIA DO KRYTERIÓW OCENIANIA

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (maksymalnie 1 punkt)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

- nie występuje w nim błąd kardynalny
- w wypracowaniu zdający odwołał się do lektury obowiązkowej wybranej z listy lektur zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym
- w wypracowaniu zdający przywołał utwory literackie reprezentujące dwie epoki literackie
- wypowiedź w co najmniej jednym fragmencie dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- napisane wypracowanie jest w jakiejkolwiek części wypowiedzią argumentacyjną.

Wyjaśnienia (kryterium 1. – *SFWP*)

1. Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o:
   1) nieznajomości treści lektury obowiązkowej, do której odwołuje się zdający, w zakresie:
      a) fabuły, w tym głównych wątków utworu;
      b) losów głównych bohaterów, w tym np. łączenie biografii różnych bohaterów;

   LUB

   2) **całkowicie** nieuprawnionej interpretacji lektury obowiązkowej będącej całkowitą falsyfikacją danego utworu.

2. W przypadku lektur obowiązkowych błąd kardynalny może dotyczyć wyłącznie lektur obowiązkowych wskazanych w podstawie programowej jako lektury do omówienia w całości (nie we fragmentach).

3. W wypracowaniu zdający musi odwołać się do lektury obowiązkowej – w zależności od tematu – wskazanej w poleceniu albo wybranej z listy lektur zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym. Odwołanie się zdającego do lektury oznacza, że co najmniej jedno zdanie o tej lekturze ma charakter analityczny, a nie tylko informacyjny.
   a) Przykład zdania analitycznego: Sposób dzielenia się własnymi życiowymi doświadczeniami zależy nie tylko od samego autora – jego intencji, chęci czy stylu, ale również od charakteru filozofii i światopoglądu epoki, w jakiej tworzył.
   b) Przykład zdania informacyjnego: Innym tekstem, tym razem pochodzącym z epoki renesansu, są *Treny* Jana Kochanowskiego.

   Za zdania informacyjne uznaje się również sformułowania będące wyłącznie przepisanymi fragmentami polecenia lub parafrazą polecenia.

4. Jeśli jedyna lektura obowiązkowa jest przywołana lakonicznie, bardziej w kontekście / w nawiązaniu do innego utworu literackiego, który zdający szerzej omawia w wypracowaniu, wówczas traktujemy przywołanie tej lektury jako spełnienie formalnych warunków zadania, ale oceniając KLiK, nie uwzględniamy tej lektury jako kontekst.

5. Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli:
   a) zawiera fragmenty odnoszące się do zakresu merytorycznego zagadnienia, którego omówienie jest wymagane ORAZ
   b) utwory literackie uwzględnione w wypracowaniu reprezentują co najmniej dwie różne epoki.

6. Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną, jeżeli zawiera co najmniej jeden akapit argumentacyjny.

2. Kompetencje literackie i kulturowe (maksymalnie 16 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy w wypracowaniu zdający:

- wykorzystał znajomość – odpowiednio – wskazanej w poleceniu lub wybranej lektury obowiązkowej oraz innych utworów literackich – reprezentujących różne epoki literackie – w sposób funkcjonalny, tzn. np. czy przywołał w pracy takie konwencje, omówił takie motywy literackie, które w sposób istotny wspierają jego tok rozumowania albo dobrze ilustrują to, o czym pisze
- funkcjonalnie wykorzystał kontekst, wybrany spośród: historycznoliterackiego, literackiego, biograficznego, kulturowego, mitologicznego, biblijnego, religijnego, historycznego, filozoficznego, egzystencjalnego, politycznego, społecznego
- przedstawił bogatą argumentację, świadczącą o jego erudycji
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu kształcenia literackiego i kulturowego oraz kształcenia językowego
- nie popełnił błędów rzeczowych zarówno w odniesieniu do przywołanych tekstów literackich oraz kontekstów, jak i terminologii historycznoliterackiej oraz/lub teoretycznoliterackiej.

Wyjaśnienia (kryterium 2. – *KLiK*)

1. Poprzez wykorzystanie utworu rozumie się wykorzystanie znajomości problematyki utworu, elementów poetyki tekstu.

2. Zdający powinien funkcjonalnie wykorzystać w wypracowaniu znajomość trzech utworów reprezentujących różne epoki literackie, w tym lektury obowiązkowej / lektur obowiązkowych, innego utworu literackiego / innych utworów literackich. Funkcjonalne wykorzystanie znajomości tekstu oznacza przywołanie w wypracowaniu:
   1) takich elementów jego struktury, jak np. kreacja świata przedstawionego, motywy, tematy, toposy, aluzje obecne w dziele literackim,
   2) problematyki utworów, w tym np.: ich związku z tradycją literacką, programami epoki, grupy literackiej itp.,

   które istotnie wspierają tok rozumowania zdającego, albo dobrze ilustrują to, o czym zdający pisze.

   Funkcjonalność wykorzystania znajomości tekstów ocenia się w odniesieniu do tematu pracy. Jeżeli w części zasadniczej pracy w charakterze argumentów/przykładów wykorzystane są elementy struktury dzieła literackiego lub motywy, konwencje, aluzje literackie, które nie są spójne np. ze stanowiskiem zdającego wyrażonym we wstępie do pracy – wówczas uwzględnia się tę niespójność w ocenie spójności.

3. Utwór literacki nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie wprowadzając żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.

4. Jeżeli zdający w wypracowaniu napisze więcej niż o trzech utworach literackich (np. o trzech lekturach obowiązkowych i o dwóch innych tekstach literackich), o różnym stopniu funkcjonalności, do oceny stopnia realizacji kryterium bierze się pod uwagę trzy utwory wykorzystane w sposób najbardziej funkcjonalny, z których jeden musi być lekturą obowiązkową. Pozostałe utwory mogą być traktowane jako kontekst literacki.

5. Argumentacja to udowodnienie tezy/opinii/stanowiska przedstawionego przez zdającego przy pomocy argumentów.
   1) Bogata argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/wieloaspektowa**, uwzględniająca kontekst, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę problemu sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad problemem. W sytuacji gdy znajomość problematyki utworów literackich oraz elementów poetyki tekstu została wykorzystana częściowo funkcjonalnie, mówimy o argumentacji trafnej.
   2) Zadowalająca argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
   3) Powierzchowna argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami; również argumentacja, w której zdający podejmuje próbę zbudowania argumentu, dobierając jedynie środki językowe typowe dla struktur argumentacyjnych, np. *Moim pierwszym argumentem jest…*

6. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w pracy do **na przykład**:
   1) historii literatury
   2) teorii literatury
   3) charakteru epoki
   4) biografii autora
   5) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
   6) filmu, spektaklu teatralnego
   7) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
   8) mitologii
   9) Biblii
   10) religii
   11) historii
   12) filozofii
   13) kwestii politycznych
   14) kwestii społecznych,

   wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego utworu w szerszej perspektywie i pogłębionego odczytania sensów utworu literackiego, do którego zdający odwołuje się w wypracowaniu.

   Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu polega na trafnym jego doborze ze względu na rozważany problem; kontekst pogłębia i rozwija omawiane zagadnienie. Pogłębienie i omówienie danego zagadnienia poprzez konteksty nie oznacza konieczności dogłębnej analizy samych kontekstów jako takich; w szczególności nie może prowadzić do dygresji stosowanej niefunkcjonalnie.

7. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie ogranicza się wyłącznie do przywołania, np. informacji, wydarzenia, tytułu dzieła; kontekst jest poprawny, ale ogranicza się tylko do funkcji informacyjnej, nie pogłębia i nie rozwija omawianego zagadnienia.

8. Kontekst polegający na odniesieniu się przez zdającego do innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie formułując żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.

9. Erudycję należy rozumieć jako wiedzę przedmiotową zdającego, w tym m.in. wiedzę i umiejętność wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury,

w tym literatury i innych dziedzin sztuki. Wypowiedź świadcząca o erudycji zdającego to wypracowanie, w którym zdający funkcjonalnie wykorzystał wiedzę przedmiotową w rozważaniu problemu sformułowanego w poleceniu.

10. W ocenie poziomu argumentacji nie uwzględnia się fragmentów wypowiedzi zawierających błędy rzeczowe.

11. Błąd rzeczowy – to błąd świadczący o:
    1) nieznajomości lektury obowiązkowej (z podstawy programowej) wskazanej w poleceniu, do której odwołuje się zdający, w zakresie innym niż w przypadku błędu kardynalnego, tj. np. błąd w nazwisku autora, w przypisaniu autorstwa, w nazwisku/imieniu bohatera (dopuszczalne błędy w zapisie, nieprowadzące do trudności w identyfikacji bohatera lub autora, np. **Russeau* albo **Rouseau* zamiast *Rousseau* – błędny zapis to błąd ortograficzny), dotyczący losów bohaterów drugoplanowych bądź wątków innych niż główne
    2) nieznajomości utworu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, innego niż lektura obowiązkowa lub utwór literacki wskazany w poleceniu (każdy błąd merytoryczny)
    3) nieuprawnionej interpretacji fragmentu lub fragmentów / części utworu literackiego, w tym poetyckiego, do którego odwołuje się zdający, będącej częściową falsyfikacją danego utworu
    4) nieznajomości zagadnień z zakresu teorii i historii literatury bądź języka, np. stosowanie pojęć typowych dla epiki w odniesieniu do liryki (np.: **narrator wiersza*; **wiersz „Ocalony" Różewicza opowiada, *fabuła w „Trenach" Jana Kochanowskiego*). Nie są błędem rzeczowym sformułowania takie jak np. *utwór pokazuje*, *wiersz ukazuje*).
    5) braku wiedzy dotyczącej wybranego przez zdającego kontekstu, np. błędne przywołanie pojęć lub faktów historycznych.

    Jako błąd rzeczowy traktujemy również niepoprawne przywołanie cytatu z utworu literackiego, oznaczone cudzysłowem.

    6) Dokładnie ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego da się w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a opisane w wypracowaniu fakty świadczą o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

    7) Jeżeli dane sformułowanie stosowane/uznawane jest w nauczaniu zwyczajowo za „termin" (np. *apokalipsa spełniona*), ale nie jest terminem w rozumieniu encyklopedycznym oraz/lub nie jest wymienione w podstawie programowej, to błędu w takim sformułowaniu (np. **apokalipsa przepowiadana*) nie traktuje się jako błędu rzeczowego.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność i styl (maksymalnie 7 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

1. *w zakresie struktury wypowiedzi:*

- kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, tzn. czy układ i sposób przedstawienia treści pomaga w zrozumieniu wypowiedzi
- podział wypowiedzi – zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów – jest poprawny i funkcjonalny

2. *w zakresie spójności wypowiedzi:*

- wypowiedź jest spójna, tzn. złożona z elementów, które tworzą logiczną i uporządkowaną całość
- w wypowiedzi spójność jest zachowana zarówno wewnątrz zdań, jak również między zdaniami i akapitami
- w wypowiedzi użyte zostały odpowiednie środki językowe, np. wskaźniki zespolenia tekstu, struktury metatekstowe, leksykalne wykładniki spójności, które ułatwiają śledzenie toku rozumowania autora

3. *w zakresie stylu wypowiedzi:*

- styl wypowiedzi jest stosowny, tzn. czy zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, a jeżeli miesza różne style w wypowiedzi – to czy jest to uzasadnione (czy czemuś to służy, jest funkcjonalne) oraz czy zdający nie napisał wypowiedzi, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej.

3a. Struktura wypowiedzi

Wyjaśnienia (kryterium 3a – *Struktura wypowiedzi*)

1. Elementy treściowe wypowiedzi to – najogólniej rzecz ujmując – „bloki", na które podzielone jest wypracowanie (w najprostszej formie: wstęp – część zasadnicza (rozwinięcie) – zakończenie, ale „część zasadnicza" zazwyczaj jest dzielona na kolejne „bloki", tj. akapity).
   1) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane problemowo (w toku problemowym), jeżeli każdy z „bloków" w części zasadniczej wypracowania omawia np. jeden aspekt tematu. Omawiając wybrany aspekt, zdający przywołuje argumentację i przykłady z różnych tekstów literackich / kontekstów; czynnikiem organizującym dany „blok" jest właśnie problem („ponadtekstowo", „międzytekstowo"), a nie dany tekst literacki.
   2) Możliwa jest sytuacja, w której zorganizowanie problemowe „pokrywa się" ze zorganizowaniem według kolejno omawianych tekstów literackich, jeżeli w pracy widoczny jest zamysł kompozycyjny wskazujący na tematyczne ustrukturyzowanie wypowiedzi, np. kolejny tekst literacki stanowi przykład umożliwiający np. uszczegółowienie wcześniej omawianego zagadnienia.
   3) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym (w toku liniowym), jeżeli każdy z „bloków" w części zasadniczej wypracowania dotyczy innego tekstu literackiego / kontekstu, a jedynym identyfikowalnym czynnikiem organizującym taki układ jest po prostu omawianie w następujących po sobie „blokach" zagadnień dotyczących kolejnych tekstów / kontekstów; tekst jest zorganizowany wg tekstów „jeden po drugim" (np. zmiana kolejności akapitów nie wpływa na strukturę tekstu).

2. Ocena podziału wypowiedzi w skali ogólnej wymaga rozważenia proporcji i funkcjonalności zasadniczych „bloków" pracy, tj. wstępu – części zasadniczej – zakończenia. Usterki w podziale wypowiedzi w skali ogólnej mogą wynikać z np. nieproporcjonalnie i niefunkcjonalnie długiego

wstępu, ze zbyt krótkiego (lakonicznego) zakończenia lub z braku jednego z tych „bloków”.

3. Ocena podziału wypowiedzi na akapity wymaga rozważenia, czy logika wywodu została odzwierciedlona w podziale na graficznie wyodrębnione i funkcjonalne akapity. Usterki w podziale wypowiedzi na akapity mogą wynikać np. z faktu, że w pracy występują wyodrębnione graficznie akapity, które nie stanowią zwartej myślowo całości, albo występują akapity, które powinny zostać podzielone na mniejsze bloki, ponieważ taki akapit zawiera kilka wątków (każdy z takich wątków stanowi sam w sobie zwartą myślowo całość).

4. W ocenie struktury wypowiedzi nie uwzględnia się niezrealizowania przez zdającego któregoś z elementów tematu, np. nieodwołania się w ogóle do jednego z tekstów wskazanych w temacie jako obowiązkowy.

3b. Spójność wypowiedzi

Wyjaśnienia (kryterium 3b – *Spójność wypowiedzi*)

1. Wypowiedź jest spójna, jeżeli elementy, które ją tworzą, stanowią logiczną i uporządkowaną całość.

2. Wywód jest uporządkowany, jeśli każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, a np. przestawienie akapitów zaburzyłoby tok rozumowania przyjęty przez zdającego.

3. Zaburzenia w spójności mogą wynikać m.in. z:
   a) błędów logicznych, w tym ze zbyt daleko idących uogólnień, nieuzasadnionych wniosków (np. wnioski w zakończeniu pracy nie wynikają z przeprowadzonego rozumowania), sprzecznych stwierdzeń
   b) odstępstw od podporządkowania wywodu myśli przewodniej, np. wypracowanie zawiera niefunkcjonalne fragmenty stanowiące niezwiązane z tematem wątki poboczne
   c) zredagowaniu wstępu lub rozwinięcia, lub zakończenia, lub akapitu, które nie pasują logicznie do pozostałej części wypracowania, nie łączą się logicznie z poprzedzającą je częścią / poprzedzającym je akapitem
   d) rozwijania jednocześnie więcej niż jednego wątku („zazębiania” się wątków)
   e) pomijania pośrednich ogniw rozumowania, tzw. skróty myślowe
   f) wprowadzenie treści nieistotnych, zbędnych dla pracy, bez związku/pozostających w wątpliwym związku z tematem/wywodem
   g) wprowadzania dygresji stosowanych niefunkcjonalnie
   h) przerywania toku myślenia zbędnymi zdaniami.

4. Błędy w spójności wewnątrz akapitów oznaczają np. nielogiczne połączenia zdań w akapicie oraz brak zastosowania w nim wskaźników zespolenia.

5. Błędy w spójności między akapitami oznaczają nielogiczne powiązanie danego akapitu z poprzednim lub poprzednimi akapitami oraz brak zastosowania wskaźników zespolenia między akapitami.

6. Błąd w składni prowadzący do błędu w spójności jest traktowany zarówno jako błąd językowy, jak i błąd w spójności.

3c. Styl wypowiedzi

Wyjaśnienia (kryterium 3c – *Styl wypowiedzi*)

1. Styl wypowiedzi – co do zasady – powinien być: jasny, prosty (nie: zawiły, pretensjonalny), zwięzły, jednolity. Dodatkowo może być żywy, obrazowy.

2. Wypracowanie powinno być napisane stylem stosownym do sytuacji komunikacyjnej, jaką jest egzamin maturalny, co oznacza, że nie należy redagować go, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej. Styl uznaje się za stosowny w przeważającej części, jeżeli jest stosowany w orientacyjnie 2/3 pracy. Styl jest niestosowny do sytuacji komunikacyjnej, jeżeli orientacyjnie ok. 2/3 wypracowania zredagowane jest przy użyciu struktur językowych charakterystycznych dla stylu potocznego w odmianie mówionej.

3. Styl wypracowania jest jednorodny, jeśli zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, odpowiednim dla treści i formy wypowiedzi, lub miesza różne style w wypowiedzi, ale jest to uzasadnione i celowe.

4. Indywidualne upodobania stylistyczne egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę stylu pracy zdającego.

4. Język wypowiedzi (maksymalnie 11 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał:

1. *w odniesieniu do zakresu i poprawności środków językowych:*

- czy zdający poprawnie użył w wypowiedzi różnych rodzajów zdań i bogatej leksyki (np. frazeologizmów, wyrazów rzadziej używanych w języku polskim), czy też ograniczył się do najprostszych środków językowych
- czy środki językowe, których użył zdający, pozwalają mu zrealizować temat w sposób swobodny i precyzyjny, czy też pobieżny, sprawiający trudność w zrozumieniu tekstu
- ile błędów językowych, w tym błędów stylistycznych, zdający popełnił w pracy

2. *w odniesieniu do poprawności ortograficznej:*

- ile błędów ortograficznych zdający popełnił w pracy

3. *w odniesieniu do poprawności interpunkcyjnej:*

- ile błędów interpunkcyjnych zdający popełnił w pracy.

4a. Zakres i poprawność środków językowych

Oceniając język wypowiedzi, egzaminator najpierw oceni zakres użytych środków językowych, a następnie – ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustali na podstawie oceny obu tych aspektów wypowiedzi, zgodnie z poniższą tabelą.

Wyjaśnienia (kryterium 4a)
1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej. 2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w pracy zdającego. 3. W wypracowaniu występuje zróżnicowana składnia, jeżeli w pracy zdający wykorzystał poprawnie co najmniej 4 różne struktury składniowe, np.: zdanie pojedyncze, zdanie złożone, zdanie wielokrotnie złożone, równoważnik zdania, imiesłowowy równoważnik zdania, strona bierna, paralelizm składniowy, poprawne wprowadzanie cytatu, zdanie pytające, zdanie wtrącone. 4. W wypracowaniu występuje zróżnicowana leksyka, jeżeli w pracy zdający np. stosuje wyrazy/wyrażenia synonimiczne, stosuje bogatą frazeologię, używa precyzyjnego słownictwa, w tym np. terminologii. 5. W ocenie zróżnicowania leksyki nie uwzględnia się nieuzasadnionych powtórzeń wyrazów, zwrotów. Nieuzasadnione powtórzenia są uwzględniane w liczbie błędów językowych.